

Методика контролю біологічних перетворень у свинарстві

Чмир С.О.

аспірант кафедри обліку, аналізу та аудиту в АПК
Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана

У статті розглянуто необхідність упровадження на свинарських підприємствах ефективного внутрішнього контролю. Систематизовано наукові підходи до тлумачення терміну «контроль». Досліджено основи побудови системи контролю біологічних перетворень у свинарстві. Розкрито методику проведення контролю біологічних перетворень у свинарстві, визначено її основні етапи. Виділено типові порушення, що виникають у процесі біологічних перетворень у свинарстві.

Ключові слова: контроль, методика, суб'єкти контролю, об'єкти контролю, свинарство.

Чмыр С.А. МЕТОДИКА КОНТРОЛЯ БИОЛОГИЧЕСКИХ ПРЕОБРАЗОВАНИЙ В СВИНОВОДСТВЕ

В статье рассмотрена необходимость внедрения на свиноводческих предприятиях эффективного внутреннего контроля. Систематизированы научные подходы к определению термина «контроль». Исследованы основы построения системы контроля биологических преобразований в свиноводстве. Раскрыта методика проведения контроля биологических преобразований в свиноводстве, определены ее основные этапы. Выделены типичные нарушения, возникающие в процессе биологических преобразований в свиноводстве.

Ключевые слова: контроль, методика, субъекты контроля, объекты контроля, свиноводство.

Chmyr S.O. METHODS OF CONTROL BIOLOGICAL TRANSFORMATIONS IN PIG BREEDING

The article is studied the need to implement in pig breeding enterprises of effective internal control. Systematized scientific approaches the interpretation of the term "control". The basics of constructing the system of control biological transformations in pig farming is explored. The methods of control of biological transformations in pig farming have been described, taking into identifying its main stages. There have been identified the possible typical malfunctions that occur in the process of biological transformations in pig breeding.

Keywords: control, method, subjects of control, objects of control, pig breeding.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасні рентабельні та конкурентоспроможні сільськогосподарські підприємства не можуть функціонувати без систематичного проведення ефективних заходів контролю своєї фінансово-економічної діяльності. Не є винятком і господарства, що займаються свинарством. Найефективнішим методом покращання роботи підприємства є організація системи управління, що базується на виконанні нею основних функцій: планування, організації, мотивації та контролю. Завдяки функції контролю управлінський персонал та власники можуть приймати ефективні управлінські та розпорядчі рішення. Нехтування заходами контролю може призводити до порушення організаційно-технологічних процесів утримання поголів'я свиней, виробництва продукції свинарства відповідно до затверджених розпорядчих документів, недоліків і порушень у системі ведення первинного, аналітичного та синтетичного обліку довгострокових і поточних біологічних активів свинарства, витрат виробництва, неправильного і неповноцінного оприбуткування приплоду, при-

росту живої маси тварин, недотримання методики проведення інвентаризації, невиконання матеріально-відповідальними особами своїх обов'язків, а також неефективного використання ресурсів підприємства. На сьогодні через низьку організацію контролю спостерігається тенденція збільшення фінансово-економічних зловживань, злочинів, неефективного використання фінансових, матеріальних та трудових ресурсів підприємств, що, своєю чергою, впливає на кінцеві результати їх роботи. У зв'язку з цим виникає потреба у вдосконаленні методики контролю біологічних перетворень у свинарстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематику методики і організації контролю на підприємствах досліджувати такі вчені-економісти, як: А.Г. Загородній [2], Т.А. Бутинець [3], М.Д. Корінько [4], Є.В. Калюга [5], В.М. Яценко [6], Н.П. Кузик [7], М.М. Коцупатрий [8], Л.В. Гуцаленко [8] та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значну кількість наукових досліджень, питанням методики й організації контролю за біологіч-

ними перетвореннями в свинарстві присвячено недостатньо уваги, тому на сьогодні це є актуальним питанням.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є розгляд особливостей здійснення контролю біологічних перетворень у свинарстві.

Виклад основного матеріалу дослідження. Контроль як економічна категорія характеризується різноманіттям підходів до його визначення. Контроль (від фр. – controle) – це «...спостереження за людьми, об'єктами, роботою, перевірка правильності дій осіб, що виконують певні обов'язки. Як правило, контролюють якість товарів, що виробляються і продаються, їх відповідність стандартам, а також дії людей, їх відповідність законам, правилам, установленим нормам ...» [1, с. 162].

А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк, та Г.О. Партин розуміють внутрішній контроль як «здійснюваний підприємством процес перевірки виконання всіх управлінських рішень у сфері фінансової діяльності з метою організації фінансової стратегії та запобігання кризовим ситуаціям, які можуть призвести до банкрутства цього підприємства» [2, с. 132].

Т.А. Бутинець трактує поняття «внутрішній контроль» як постійну, щоденну роботу, яка унеможливує допускання зловживань і дає можливість використовувати ресурси підприємства, включаючи людський капітал, на його користь відповідно до прийнятих планів, а також захищає інтереси працюючих відповідно до умов колективного договору [3, с. 32].

На думку М.Д. Корінько, «внутрішній контроль – це система заходів, визначених керівництвом підприємства та здійснюваних на підприємстві з метою найбільш ефективного виконання усіма працівниками своїх обов'язків щодо забезпечення та здійснення господарських операцій» [4, с. 53].

Метою здійснення контролю біологічних перетворень у свинарстві є встановлення достовірності щодо наявності і руху довгострокових та поточних біологічних активів, витрат виробництва продукції свинарства.

Основними завданнями контролю біологічних перетворень у свинарстві є:

1) забезпечення повноти та своєчасності оприбуткування приплоду свиней, приросту живої маси, переведення тварин з однієї статевовікової групи в іншу, особливо з тварин на вирощуванні в основне стадо;

2) перевірка причин вибуття тварин з основного стада;

3) перевірка достовірності оцінки біологічних активів і продукції свинарства;

4) перевірка операцій, пов'язаних із вибуттям тварин, фактів падежу;

5) перевірка достовірності інформації про понесені витрати на виробництво продукції свинарства;

6) перевірка ефективності виробництва та якості продукції свинарства.

Залежно від організаційно-правової форми господарювання та організаційної структури свинарських господарств можна виділити такі суб'єкти внутрішньогосподарського контролю:

– суб'єкти, що виконують контрольні функції з метою реалізації функції управління, закріплених за ними (спостережна (наглядова) рада, правління (дирекція), керівник (директор), адміністративно-управлінський персонал);

– суб'єкти, що виконують контрольні функції в силу господарської необхідності (керівники структурних підрозділів (дільниць, ферм, станцій, цехів, бригад), спеціалісти-технологи, працівники зоотехнічної та ветеринарної служб, матеріально-відповідальні особи, окремі працівники);

– суб'єкти, що виконують контрольні функції як частину функціональних обов'язків та інших функцій (керівник підприємства, головний бухгалтер та бухгалтерська служба, головний економіст і планово-економічна служба, фінансовий директор і фінансово-економічна служба);

– суб'єкти, до обов'язків яких входять винятково контрольні функції (ревізійна комісія (контролер-ревизор), підрозділ внутрішнього аудиту, інвентаризаційна комісія).

Відповідно до класифікації біологічних активів, витрат за елементами та статтями калькуляції, управлінської структури організації свинарства, місць виникнення, центрів витрат і відповідальності, об'єктами контролю будуть виступати:

1) довгострокові біологічні активи (основне стадо свиней: основні свиноматки та кнури, зокрема племінні);

2) поточні біологічні активи (поросята до відлучення, відлучені поросята, ремонтний молодняк, свинки і кнурці, свинки і кнурці, що перевіряються, тварини на вирощуванні, зокрема контрольному, тварини на відгодівлі, у тому числі доросла відгодівля);

3) підрозділи в структурі підприємства (племінні ферми (нуклеус), товарні репродуктори, відгодівельні ферми, станції штучного запліднення тощо);

4) елементи витрат (матеріальні витрати, витрати на оплату праці, витрати на соціальне страхування, амортизація, інші витрати);

5) статті калькулювання витрат (матеріальні ресурси, що використовуються у виробництві, оплата праці з відрахуваннями на соці-

альні заходи, утримання основних засобів, роботи і послуги допоміжних виробництв та сторонніх організацій, втрати від падежу тварин, інші витрати).

У науковій літературі виділяють дві групи методів контролю – загальнонаукові та

Рис. 1. Етапи здійснення контролю у свинарських підприємствах

власні (специфічні). До першої групи належать методи, що базуються на методах філософії (дедукція, індукція, синтез, аналіз, моделювання, конкретизація, системний підхід), до другої – що впливають із практичної діяльності і основані на принципах економічної науки (прийоми документального і фактичного контролю, розрахунково-аналітичні, узагальнення і реалізації результатів контролю).

Контроль у свинарстві здійснюють, головним чином, спеціалісти зооветеринарного профілю і завідувачі фермами, які стежать за дотриманням технології виробництва продукції свинарства і зоотехнічних вимог утримання тварин, а також за використанням трудових і матеріальних ресурсів, особливо кормів, засобів захисту тварин, електроенергії.

Відсутність методичних рекомендацій, що регулюють порядок здійснення проведення контролю, на практиці призводить до того, що особи, на яких покладено контрольні функції, змушені керуватися винятково власним досвідом та професійними навичками. Враховуючи це, з метою досягнення поставлених перед свинарськими підприємствами цілей, пропонуємо такі етапи контролю (рис. 1).

На початку перевірки здійснюють інвентаризацію поголів'я, огляд тваринницьких приміщень, дворів та інших комунікацій. При цьому з'ясовують не лише фактичну наявність поголів'я, а й своєчасність переведення ремонтного молодняка в основне стадо, інших тварин у старші вікові групи, оприбуткування приплоду тощо. Тому інвентаризацію тварин як один із найефективніших прийомів контролю слід проводити систематично протягом року, практикуючи як повні, так і часткові контрольні перевірки.

Важливе значення має перевірка утримання і догляду за тваринами, дотримання технології виробництва продукції свинарства.

Також необхідно ретельно перевірити дані обліку і звітності про вихідне поголів'я, його надходження та вибуття. Повноту й своєчасність оприбуткування тварин контролюють за всіма каналами надходження: одержання приплоду від власного маточного поголів'я, купівля тварин у спеціалізованих, племінних та інших господарствах і організаціях, а також у населення.

Результативним прийомом є порівняння даних бухгалтерського обліку про оприбуткування приплоду з даними зоотехнічного обліку, книгами (журналами) осіменіння (парування) тварин (№ 3-св), книгами обліку опор-

сів і приплоду свиней (ф. № 6-св), картками племінних маток (ф. № 2-св) тощо.

Під час внутрішньогосподарського контролю оприбуткування приросту живої маси тварин насамперед з'ясовують порядок зважування свиней (в які строки зважують, суцільним чи вибірково способом, чи зважують тварин під час їх надходження та вибуття).

Кожну операцію з переведення тварин вивчають з урахуванням дотримання зоотехнічних вимог формування стада та нормального його відтворення відповідно до планів виробництва продукції свинарства. Систематичному контролю підлягають строки переведення тварин з однієї статевовікової групи в іншу.

Під час здійснення контролю на підприємствах, що займаються свинарством, контролер, який здійснює перевірку, має добре знати специфіку та технологію виробництва, а також особливості діяльності господарства, в якому проводиться перевірка. Із метою уникнення ситуацій, пов'язаних із неврахуванням певних аспектів, необхідно визначити коло можливих і типових порушень. Для галузі свинарства характерні такі порушення:

- 1) безпідставне завищення норм годівлі тварин, кількості кормо-днів;
- 2) списання ветеринарних препаратів і засобів захисту тварин на заходи, які не проводилися;
- 3) неоприбуткування або часткове оприбуткування приплоду тварин;
- 4) неоприбуткування приросту живої маси тварин на вирощуванні і відгодівлі, оприбуткування приросту живої маси тварин основного стада;
- 5) порушення строків переведення тварин з однієї статевовікової групи в іншу;
- 6) порушення умов утримання тварин, недотримання зоотехнічних і ветеринарних заходів відповідно до технології виробництва;
- 7) порушення процедури зважування груп тварин;
- 8) неоприбуткування або часткове оприбуткування сперми;
- 9) порушення методики оцінки тварин;
- 10) факти крадіжок тварин;
- 11) завищення показників падежу тварин;
- 12) несвоєчасне включення до собівартості окремих видів витрат;
- 13) невідповідність методу, що застосовується, обліку витрат, методу, що зазначений в обліковій політиці підприємства;
- 14) безпідставне (без документального оформлення) включення витрат до складу собівартості.

Висновки з цього дослідження. У результаті проведених досліджень виділені суб'єкти й об'єкти контролю, запропонована послідовність здійснення заходів контролю, наведено джерела інформації та типові порушення. Встановлено, що ефективність здійснення контролю біологічних перетворень у свинарстві залежить від правильно вибраних методичних прийомів, що дасть змогу уникнути відхилень від установлених норм, а також

забезпечить отримання конкурентоздатної продукції свинарства підприємством у майбутньому. Крім того, застосування запропонованої методики контролю біологічних перетворень у свинарстві дасть змогу підвищити якість та забезпечити достовірність облікової інформації, необхідної для обґрунтування прийняття поточних та оперативних управлінських рішень на всіх рівнях управління підприємством.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Райзберг Б.А. Словарь современных экономических терминов / Б.А. Райзберг, Л.Ш. Лозовский ; 4-е изд. – М. : Айрис-пресс, 2008. – 480 с.
2. Загородній А.Г. Облік і аудит: термінологічний словник / А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк, Г.О. Партин. – Львів : Центр Європи, 2002. – 671 с.
3. Бутинець Т.А. Внутрішній контроль: суть і зміст / Т.А. Бутинець // Вісник Житомирського державного технологічного університету. – Серія «Економічні науки». – 2008. – № 2(44). – С. 31–42.
4. Корінько М.Д. Контроль та аналіз діяльності суб'єктів господарювання в умовах її диверсифікації: теорія, методологія, організація : [монографія] / М.Д. Корінько. – К. : ІАА, 2007. – 429 с.
5. Калюга Є.В. Фінансово-господарський контроль у системі управління : [монографія] / Є.В. Калюга. – К. : Ельга, Ніка-Центр, 2002. – 360 с.
6. Яценко В.М. Внутрішній контроль на підприємствах України: проблеми розвитку та шляхи їх вирішення / В. М. Яценко // Вісник Черкаського державного технологічного університету. Серія «Економічні науки». – Черкаси, 2012. – № 22. – С. 3–7.
7. Кузик Н.П. Внутрішній контроль як основа ефективної діяльності сільськогосподарських підприємств / Н.П. Кузик, О.А. Боярова // Науковий вісник НУБіП України. – 2010. – № 153. – С. 153–157.
8. Внутрішньогосподарський контроль : [навч. посіб.] / Л.В. Гуцаленко, М.М. Коцупатрий, У.О. Марчук. – К. : Центр учбової літератури, 2014. – 496 с.